

Om de korte Frihedsstraffe og Bødestraffens Proportionalitet.

Af Landsdommer OLUF H. KRABBE.

I den sidste Menneskealders kriminalistiske Diskussion har som bekendt Kritiken af de korte Frihedsstraffe og i Forbindelse hermed Kravene om disse Straffes Afløsning i videst muligt Omfang af Bødestraf og om Bødestraffens Reformering indtaget en fremskudt Plads.

Indenfor de skandinaviske Lande har Spørgsmaalet om en Reformering af Bødestraffen været til Forhandling paa den internationale Kriminalistkongres i Kristiania 1891¹⁾ paa Grundlag af 6 af Prof. v. Liszt opstillede Theses, ved den danske Kriminalistforenings 1. Aarsmøde i København 1900²⁾ med Prof. *Torp* og daværende Politifuldmægtig *Goll* som Indledere og ved de svenske Kriminalistkongresser i Stockholm 1911³⁾ og 1916⁴⁾ med Prof. *Wetter* som Indleder. Problemet har endvidere været under Debat ved det 10. nordiske Juristmøde i København 1902⁵⁾ under Forhandlingerne om skærpet Frihedsstraf som Forvandlingsstraf for Bøder, det var fremme under Forarbejderne til den

¹⁾ Mittheilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung III, 1892, S. 220 ff. 237 ff.

²⁾ Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde, S. 124 ff.

³⁾ Förhandlingar vid Kriminalkongressen i Stockholm 1911, S. 65 ff.

⁴⁾ Förhandlingar vid svenska Kriminalistföreningens ordinarie Årsmöte i Stockholm 1916, S. 17 ff.

⁵⁾ Forhandlingerne ved det 10. nordiske Juristmøde i Kbhvn. 1902, S. 80 ff og 116 ff.

norske Straffelov af 1902, og det er for Tiden aktuelt under de forestaaende Reformers af Straffelovene i Danmark, Sverrig og Finland.

Udgangspunktet for Reformkravene har været dette, at de korte Frihedsstraffe skal være uden tilstrækkelig Effektivitet, derfor unyttige eller endog skadelige, og at en Forbedring af dette Forhold ikke kan ventes opnaaet ved en Reform af disse Straffe, idet Ondet har sin Rod i selve Kortvarigheden. Den kortvarige Straf tillader ingen positiv Paa-virkning af Forbryderen i forbedrende Retning, og den formenes paa den anden Side ogsaa i generalpræventiv Henseende — som Afskrækkelse — at være ufyldstgørende. Man maa derfor for alle Forbrydelser, der ikke efter deres almindelige Beskaffenhed af generalpræventive eller specialpræventive Grunde kræver langvarig Frihedsstraf som nødvendig Repression, foretrække Bødestraf, men samtidig maa man — for ikke ad en Omvej at komme tilbage til de korte Frihedsstraffe — sikre Bødestraffens Effektivitet som saadan i langt højere Grad end hidtil ø: paa den ene Side gøre Bøderne tilstrækkelig følelige og paa den anden Side ikke ansætte dem saa højt, at Dømfældte ikke kan betale. I sidstnævnte Henseende anbefales en udstrakt Adgang for den Bødefældte til Betaling af Bøden afdragsvis, og *v. Liszt* opstiller endog mellem sine Theses det Krav, at Frihedsstraf som Forvandlingsstraf for Bøder ganske skal afskaffes, og at man i dens Sted, forsaavidt de bestaaende Samfundsindretninger tillader det, skal tvinge den Bødefældte til at afljone Bøden gennem Arbejde. Er saadanne Samfundsindretninger ikke forhaanden, maa den uerholdelige Del af Bøden eftergives; er de forhaanden, og er den Bødefældte uvillig til at udføre ham paalagt Arbejde, maa Frihedsstraf vel anvendes, men dette bliver da ikke som Forvandlingsstraf for Bøden, men som Straf for den udviste Mødvilje. Disse sidste Forslag blev allerede paa Kriminalistkongressen i Kristiania imødegaaede af *Hagerup*, der hævdede, at det foresaaede Tvangsarbejde hverken samfundsmæssigt eller indi-

viduelt betragtet var at foretrække for den egentlige Forvandlingsstraf, og fremhævede daarlige Erfaringer fra Norge, hvor en saadan Ordning havde været gældende fra 1799 til 1842. I en Eftergivelse af den uerholdelige Bøde saa han en Falliterklæring, som han ikke kunde underskrive, og overfor Henvisningen til de korte Frihedsstraffes ringe Værdi erindrede han med Rette om, at Straffemidlernes Værdi overhovedet kun er relativ. Fra disse Reformforslag vil der ogsaa blive bortset i de følgende Bemærkninger, som regner med, at Frihedsstraf som Forvandlingsstraf for Bøder, omend det naturligvis er ønskeligt, at den indskrænkes mest muligt, dog ikke kan undværes dels til Sikring af Bødestraffens Effektivitet dels som en subsidær eller alternativ Straf for det Tilfælde, at Forudsætningerne for Pengestraffens Anvendelighed *ex post* viser sig ikke at have været tilstede.

En anden af *v. Liszts* Theses — og den, der særlig skal gores til Genstand for de efterfølgende Betragtninger — gaar ud paa, at Bødestraffens Størrelse i hvert enkelt Tilfælde skal udmaales efter den dømtes Formuesomstændigheder, hvorved det bør iagttages, at den dømtes aarlige Skatteansættelse eller daglige Arbejds løn lægges til Grund, og at Bøden ansættes til en Brøkdæl eller et Mangefold af de saaledes udfundne Enheder, uden at der i Loven fastsættes en Minimal- eller Maksimalstørrelse for Bøden. Til Grund for dette Forslag — om Bødestraffens Proportionalitet, *Prinzip der Opfergleichheit* — ligger en dobbelt Betragtning, nemlig dels den, at der herved bedre end gennem Bødens Ansættelse til et fast Pengebeløb opnaas en individuel Tilpasning af Straffen, navnlig saaledes at Bøden ikke kommer til at overstige den enkeltes Betalingsevne, dels den, at en almindelig Retfærdigheds- eller Lighedsbetragtning tilsiger, at Straffen for samme Forseelse bør ansættes lige føleligt, hvad enten den dømte er fattig eller rig. Denne ganske nærliggende Retfærdighedsbetragtning er ikke ny; den er lejlighedsvis fremsat af ældre Skri-

benter (bl. a. *Montesquieu*). Proportionalitetstanken har ogsaa hist og her givet sig Udslag i ældre Lovgivning, den skal til en vis Grad være gennemført i den portugisiske Straffelov af 1867, men den er iøvrigt først i nyere Tid af den internationale Kriminalistforenings ledende Mænd sat i System som et almindeligt legislativt Krav.

Under Forarbejderne til den gældende norske Straffelov af 1902 havde Kommissionsflertallet i Straffelovsudkastet af 1896 stillet Forslag om Bødens Ansættelse proportionelt i Forhold til Dagsindtægten, men Forslaget blev ikke gennemført ved Lovens Vedtagelse, idet dens § 27 alene bestemmer, at der ved Bødens Ansættelse bør tages særligt Hensyn til den domtes Formuesforhold, og hvad han efter sine Livsforhold antages at kunne udrede.

Senest er Tanken om Bødestraffens Proportionalitet blevet optaget i de af Professorerne *Thyrén*, *Torp* og *Serlachius* henholdsvis for Sverrig, Danmark og Finland udarbejdede Straffelovsudkast samt i en Lov af 21. Maj 1921 om Ændring i den gældende finske Straffelov.

I *Thyréns* Udkast (1916) Kap. II § 20 hedder det herom: »Där någon skall til bötesstraff dömas, fastställa domstolen, med hänsyn till den sakfällades förmögenhet, inkomst, försörjningsskyldighet och andra omständigheter, som på hans betalningsförmåga inverka, ett visst belopp, som skall för honom anses utgöra en dagsbot; och må bötesstraffet ådömas med minst en och högst tvåhundra dagsböter, där icke annorledes i lagen bestämt är.»

I *Torps* Udkast (1917) § 48 bestemmes:

»Hvor ikke andre Regler for Bødens Beregning er foreskrevne, bliver ved Fastsættelsen af Bødens Størrelse, der ikke maa være mindre end den skyldiges antagne Indtægt for 1 Dag . . . og ikke maa overstige den antagne Indtægt for 90 Dage, at tage Hensyn til alle Forhold, der har Indflydelse paa hans økonomiske Ydeevne. Hvis den skyldige helt eller væsentlig underholdes af andre, træder i Dags-

indtægts Sted det Beløb, hvortil hans daglige Forbrug skønnes at maatte ansættes. Indtræder der inden Bødens Betaling en væsentlig Forringelse i den bødefældtes Formueforhold, kan Retten efter hans Paastand ved Kendelse ned sætte Bøden i tilsvarende Forhold.«

En med den Thyrénske ganske ligelydende Bestemmelse indeholdes i *Serlachius'* Udkast (1921) Kap. III § 6, kun at Antallet af Dagsbøder kan stige til 300.

I den nævnte finske Lov af 21. Maj 1921 bestemmes følgende:

»Böter ådömas såsom dagsbot. Bötesstraff vare minst en och högst trehundra dagsböter, där icke böter sammanläggas.

Vid böters ådömande skall domstolen efter fri prövning, i enlighet med den medelinkomst per dag den sakfälde vid tiden har eller kunde hava, och med beaktande av den sakfældes förmögenhetsförhållanden, hans skyldighet att underhålla sin familj ävensom övriga på hans betalningsförmåga verkande omständigheter, bestämma det penningobelopp, som bör anses såsom hans dagsbot.«

Overfor det saaledes udformede Dagsbodsystem er der vel fremsat forskellig Kritik, men denne har mere været rettet mod Systemets praktiske Gennemførlighed end mod dets principielle Rigtighed, der i det store og hele nærmest synes at være forudsat som selvfølgelig, og det er derfor forstaaeligt, at man i de sidst udarbejdede Straffelovsudkast — dog kun for de nordiske Lande — har søgt Tanken om Bødestraffens Proportionalitet fort ud i Livet. Spørgsmaalet er imidlertid af saa stor principiel og praktisk Vigtighed, at en yderligere Drøftelse af Problemet ikke vil findes ubetimelig.

En saadan Drøftelse maa begynde med en almindelig Vurdering af Frihedsstraffen i dens Forhold til Bødestraffen, og det maa da straks hævdes, at Dagsbodsystemets For-

kæmpere allerede ved deres Udgangspunkt gør sig skyldige i Overdrivelser ved en ensidig Fremhævelse af de korte Frihedsstraffes Mangler og Bødestraffens Fortrin.

Hvad Frihedsstraffene angaar, er det ganske sikkert rigtigt, at den strængere Fængselsstraf — modsat »simpelt Fængsel« eller Hefte — overfor egentlige Forbrydere og egentlige Forbrydelser ikke maa være kortvarig. Straffens Formaal er her i væsentlig Grad opdragende eller tugtende, og dette Formaal naas ikke gennem en kortvarig Straf paa en Maaned eller to. Den ældre, tildels endnu herskende Praksis, der lod den begyndende Forbryder stige gradvis fra den ganske kortvarige til den længere og længere Fængselsstraf, var utvivlsomt forkastelig og kunde ikke tilstrækkelig forsvares ved den i og for sig rigtige Betragtning, at Straffens Strængthed maa staa i rimeligt Forhold til Brøden. Men denne Kritik af de kortvarige Fængselsstraffe har ingen Berøring med Spørgsmaalet om Bødestraffens Reformering, idet det her drejer sig om Forbrydelser og Forbrydere, overfor hvilke Bødestraf overhovedet er uanvendelig.

Hvad derimod simpelt Fængsel eller Hefte angaar, tager denne Straf normalt ikke Sigte paa en positiv Paavirkning af Lovovertræderen. Straffen er her nærmest »generalpræventivt bestemt«, nødvendig for at sikre Straffetruselens Effektivitet. Selvfølgelig maa ogsaa denne Straf være af en vis mindste Varighed for at være effektiv, men det skønnes ganske urigtigt principielt at fornægte den korte Heftestrafs Effektivitet og forfejlet at anse dens Kortvarighed som et Onde, der maa undgaas ved at sætte Strafartens legale Minimum op til 1 à 2 Maaneder eller endog som af *Thyrén* foreslaact til 3 Maaneder. Naar bortses fra Straffens pædagogiske Formaal, som ikke kommer i Betragtning her, og fra generalpræventive Hensyn, hvorom nedenfor, skulde det synes selvindlysende, at den kortvarige Straf baade samfundsmæssigt og individuelt set maa være mindre skadelig end den langvarige, idet den Kritik, der er rejst

mod Frihedsstraffen i Almindelighed, i forstærket Grad er berettiget, jo langvarigere Straffen er. Den undertiden fremførte Betragtning, at den, der engang har udstaaet Frihedsstraf, skulde miste Selvgtelsen og tabe Respekten for Fængselet, er sikkert alt for generel til at være rigtig overfor den, der udstaar en kortvarig Heftestraf, og hvad enten man iøvrigt henviser til, at den fængslede rives bort fra sit Arbejde og sin Familie, til den Æresplet, Strafudstaaelsen sætter paa ham, den aandelige Smitte, han udsættes for, naar Straffen ikke kan udstaas i Enrum, eller til Samfundets Udgifter til Fængselsplads og Fængselstilsyn, er det klart, at Vægten af alle disse Henvisninger bliver des større jo langvarigere Straffen er. En kort Frihedsstraf er selvfølgelig unyttig overfor Indbrudstyve og Mordere og forfejlet overfor den begyndende Vaneforbryder. Men hvem vil betvivle, at en Straf af blot 4—5 Dages simpelt Fængsel, hvis den blev ufravigelig foreskrevet overfor enhver Automobilist, der overskred den tilladte Kørehastighed, vilde være af en endog voldsom Effektivitet, eller at en Straf paa 8 Dages simpelt Fængsel skulde være virkelig effektiv for Forsøg paa Smugleri, naar det da ikke drejer sig om professionelt Spritsmugleri i større Stil. En Droftelse af Frihedsstraffens Effektivitet *in abstracto* er orkesløs, og den kortvarige Frihedsstrafs »Mangel paa Effektivitet« synes efterhaanden at være blevet en Doktrin, hvis Uriglighed vistnok beror paa, at man ikke under sine Overvejelser i tilborlig Grad har inddraget den Mangfoldighed af Forseelses- og Forbrydertyper, som Retslivet frembyder. — Friheden er et almenmenneskeligt Retsgode, men dens Værdi for den enkelte er overmaade forskellig, baade dens personlige Værdi og dens økonomiske Værdi. Derfor bør en kort Frihedsstraf ikke anvendes paa Dagdriveren; men for den arbejdende Samfundsborger er Frihed Penge, ligesom Tid er Penge, og den kortvarige Frihedsstrafs Effektivitet overfor ham er en ligefrem Følge af, at den har sine Rødder i Frihedens dobbelte Værdi som et ideelt-personligt og et økonomisk Gode.

Naar Bødestraf gennemgaaende er at foretrække for en kortvarig Frihedsstraf, er det derfor ikke, fordi den korte Frihedsstraf i det hele skulde mangle Effektivitet, men fordi Bødestraf efter Omstændighederne maa anses for tilstrækkelig Repression overfor Lovovertrædelsen. Men navnlig savner Fremhævelsen af den korte Frihedsstrafs uheldige Sider al Relevans, naar Spørgsmaalet drejer sig om Fastsættelsen af Heftestraftens rette legale Minimum. Ved Diskussionen herom maa Udgangspunktet være, at Frihedsstraffens Korthed i sig selv er at foretrække for dens Langvarighed, at den ikke bør idømmes for længere Tid end Hensynet til Retssikkerheden med Nødvendighed kræver, eller — almindelig udtrykt — at et Samfunds Kulturtrin er des højere, jo mindre Straf, der under jo kortere Frihedsstraf, Retssikkerheden i Samfundet kan nøjes med. Men naar Sagen staar saaledes, maa det hævdes, at der i hvert Fald for Danmarks Vedkommende ikke er paavist afgørende Grunde for en væsentlig Forhøjelse af det simple Fængsels nuværende legale Minimum paa 2 Dage, og at i alt Fald en Forhøjelse udover de 7 Dage, der er foreslaet i Kommissions-Udkastet af 1912, ikke er paakrævet. At den i de nordiske Lande for Tiden raadende Stemning for en klækkelig Forhøjelse af Strafartens Minimum ikke er international, fremgaar tilstrækkeligt af, at de sidste schweiziske og tyske Udkast sætter Minimum til kun 1 Dag.

Maa det saaledes hævdes, at Kritiken af de korte Frihedsstraffe har gjort sig skyldig i Ensidigheder og Overdrivelser, saa gælder dette ikke mindre om Lovprisningen af Bødestraffen.

Denne Strafs gode Sider ligger klart for Dagen: Det moderne Samfundsliv bæres af økonomiske Interesser, og Samfundsmedlemmerne ledes i deres Færd af økonomiske Bekymringer og økonomiske Glæder. Frygten for et Pengeoffer vil i mangfoldige af Livets Forhold være et virksomt Motiv til at undlade Lovovertrædelser. I første Række gæl-

der dette naturligvis Forseelser, hvis Begaelse umiddelbart udspringer af økonomiske Interesser, særlig Overtrædelser af den sociale Lovgivning og Erhvervslovgivningen, hvor økonomiske Bevæggrunde er typiske; men ogsaa om mangfoldige andre Forseelser gælder det, at Interessen i deres Begaelse kan vurderes i Penge, og selve den Omstændighed, at Loven belægger Overtrædelser med Bødestraf, vil kunne bevirke, at økonomiske Overvejelser bliver bestemmende for den, der anstiller Beregninger over Følgerne af et paa-tænkt Lovbrud. At Bødestrafen saaledes skaber nye økonomiske Motiver, begrundes dens generalpræventive Brugbarhed. Men kan Bødestrafen saaledes i mangfoldige Forhold generalpræventivt gøre ligesaa god Fyldest som Frihedsstraffen, saa er dens Fortrin for Frihedsstraffen i andre Henseender ikke mindre løjnefaldende. Foruden at den Bødefældte slipper for de tit fremhævede skadelige Virkninger af Frihedsstraffen, skal her særlig nævnes, at der ved Udmaalningen af Straffen — bl. a. netop paa Grund af dens Evne til at modvirke de økonomiske Interesser i Retsbrudets Begaelse — i overmaade mange Tilfælde kan udøves et nogenlunde vel funderet Skøn over, hvor højt Bøden bør ansættes, og Domstolene har i det hele ved Udmaalningen af Bødestrafen i langt højere Grad end ved Frihedsstraffen fast Grund under Fødderne. Hertil kommer de social-økonomiske Fordele ved, at det offentlige ikke blot sparer Udgifter til Fængselsplads og Fængselstilsyn, men endog opnaar Indtægter gennem denne Luksusskat paa Folk, der har Raad til at forse sig mod Loven.

Men med alt dette maa det ikke overses, at der ved Bødestrafen sammenlignet med andre Strafarter klæber væsentlige Mangler. Formuen er ikke som Friheden et almenmenneskeligt Retsgode. Formuen er ulige fordelt, og Bødestrafen kan ikke bringes til Anvendelse som saadan overfor den, der intet ejer og ingen Penge kan skaffe. Bøden kan betales af andre end den skyldige: Hustruen, der betaler for Manden; Aktieselskabet, der betaler for Direk-

tøren. Og Formuen er ikke uforanderlig som Friheden: Den, der har god Arbejdsfortjeneste i den ene Maaned, er maaske arbejdsløs i den næste; den, der paa Forseelsens Tid var Millionær, er maaske paa Dommens Dag i bundløs Gæld. — Det er dernæst en selvsagt Ting, at Bødestraffen paa Grund af dens gennemgaaende ringere Effektivitet end Frihedsstraffen ikke lader sig anvende overfor grovere Forbrydelser; og dens Karakter som Pengestraf maa gøre dens Anvendelse yderst betænkelig overfor selv mindre betydelige Berigelsesforbrydelser, hvor der maa være en nærliggende Fare for, at den domfældte fristes til at fremskaffe Bødeløbet paa ulovlig Vis. En temmelig betydelig Volds handling eller Tingsbeskadigelse vil kunne afgøres med Bøde, men et lille Bedrageri ikke, og det maa forundre at se Bødestraf i den ovennævnte finske Lov af 21. Maj 1921 hjemlet som Normalstraf for alle Tyverier af Værdier paa ikke over 200 finske Mark, og at Bødestraf i *Serlachius'* Udkast i vidt Omfang foreslaas anvendt for Tyveri, Bedrageri og Afpresning, ja endog for Betleri.

Naar der nu paa Grundlag af disse Bødestraffens Fortrin og Mangler og i Belysning af Strafinstitutets almindelige Formaal skal foretages en *Vurdering af Dagsbodsystemet*, maa man først gøre sig dettes sande Væsen klart.

Allerede efter den gældende danske Straffelovs § 59 bliver der ved Fastsættelsen af Bøders Størrelse at tage »særligt Hensyn til den skyldiges Formuesforfatning«, og det i Medfør af Loven ansatte enkelte samlede Bødeløb fremkommer derfor som Resultat af et Skøn over Forseelsens Grovhed i Forbindelse med den skyldiges Formuesforhold. Dagsbodsystemet opstiller derimod hver enkelt Bøde som et Produkt af 2 Faktorer, af hvilke den ene: Dagsbodens Størrelse, skulde udtrykke den domtes Betalingssevne, medens den anden: Dagsbodernes Antal, skulde

give Udtryk for Forseelsens Grovhed. — Bedst stemmende med den til Grund for Systemet liggende Tankegang vilde det være, om Dagsbøderne blev indbetalt periodevis, men Systemets Forkæmpere tænker sig ikke dette. Den sidste finske Lov indeholder intet om Henstand med Betalingen. *Thyrén* har i sit Udkast visse nærmere Afdrags- og Henstandsbestemmelser, hvorimod *Torp* indskrænker sig til at give Domstolene Adgang til at tilstaa indtil 3 Maaneders Kredit med hele Bødebeløbet eller tillade Betaling i Afdrag indenfor 1 Aar. Saadanne Henstands- og Afdragsbestemmelser vilde imidlertid ligesaa vel kunne forenes med det gængse Ansættelsessystem og praktiseres faktisk i Danmark.

Dersom Dommeren nu under Dagsbødssystemet efter et frit Skøn over den skyldiges Formues-, Indtægts-, Forsørgelsesforhold m. v. skal kunne bestemme Størrelsen af den enkelte Dagsbod, saaledes som Tilfældet er efter *Thyréns* Forslag¹⁾, saa bliver Dagsbødssystemet i Principet ikke mere »proportionelt« end den i Strfl. § 59 indeholdte Udmaalingsregel. Om den dømfældte skal betale 192 Kr. udtrykt i dette Beløb eller udtrykt som 12 Dagsbøder à 16 Kr. eller 16 Dagsbøder à 12 Kr., maa være lige saa ligegyldigt som det er uden Forskel, om en dømfældt skal udstaa Fængsel i 2 Aar eller i 24 Maaneder eller i 730 Dage. De sidste Udtryksmaader er mere besværlige og mindre umiddelbart forstaaelige end de første, men set i Forhold til den dømtes Ydeevne er den ene Udtryksmaade for Bødens Ansættelse naturligvis ikke mere proportionel end den anden. For den dømte, der skal betale, kommer det i alle Tilfælde an paa det samlede Beløb, der skal præsteres, og paa dette alene.

¹⁾ Jfr. Förhandlingar vid Kriminalkongressen i Stockholm 1916, S. 47 ff, hvorefter Dagsbøden for den velstaaende Kapitalist skal kunne sættes til mere end Dagsindtægten, for den helt ubemidlede til en Brøkdelen af Dagsindtægten, saaledes at Afgørelsen overlades til Dommerens frie Skøn, dog at det bør tilstræbes at fikseres det Beløb, som den bødefældte kan lægge til Side uden at komme til at lide Nød eller forsømme sine Underholdspligter.

Skal Dagsbods-systemet derimod i reel Henseende afvige fra det gængse System, maa det tillige give mer eller mindre bindende Regler for Udøvelsen af Dommerens Skøn over den enkelte Dagsbods Størrelse. Saadanne Regler gives af *Torp*, i hvis § 48 det hedder, at Bødens Størrelse »ikke maa være mindre end den skyldiges antagne regelmæssige Indtægt for 1 Dag og ikke maa overstige den antagne Indtægt for 90 Dage.«¹⁾. Ganske vist udtrykker denne Formulering kun et relativt Minimum og et relativt Maksimum for en samlet Strafferamme uden at kræve hvert enkelt Bødebeløb fastsat som et bestemt Antal Enheder, men at dette kun er en lovteknisk Ufuldkommenhed, fremgaar af *Torps* § 50, hvorefter den i Dommen samtidig med Bødens Størrelse fastsatte Afsoningsstraf skal sættes i Forhold til de enkelte Dagsindtægter. I Modsætning til *Thyrén* giver *Torp* et nogenlunde fast Udgangspunkt for den enkelte Dagsbods Ansættelse. Udtrykket »den antagne Dagsindtægt« er ganske vist ikke klart, men maa dog sikkert — for at man ikke skal havne i det helt frie Skøn — forstås saaledes, at den enkelte Dagsbod ikke maa overstige den gennemsnitlige Dagsindtægt, der maa tjene som Udgangspunkt for Ansættelsen, og som under Hensyn til Underholds-, Gældsforhold m. v. skønsmæssigt maa nedsættes. *Torps* System fastsætter altsaa et Maksimum, som det *Thyrénske* System mangler; man vilde saaledes efter *Torps* Udkast kunne ansætte Dagsboden for den enligstillede Rentier med 10,000 Kr. aarlig Indtægt til $\frac{1}{365}$ af den fulde aarlige Indtægt, altsaa 27 Kr., medens Dagsboden for den for-gældede Tjenestemand med samme Indtægt og 3 uforsør-gede Børn maatte skønsmæssigt nedsættes, og for den vaga-bonderende Betler, for hvis Vedkommende det daglige For-brug træder i Stedet for Dagsindtægten, maatte ansættes lig Eksistensminimum for 1 Dag, f. Eks. 1 Kr. 50 Øre. Hvor stor skønsmæssig Nedsættelse af den fulde Dagsindtægt de

¹⁾ Ogsaa den finske Lov af 21. Maj 1921 tager den daglige Middel-indtægt til Udgangspunkt.

fremhævede Omstændigheder tillader, siges ikke, men Betegnelsen »antagen Dagsindtægt« synes dog at maatte forudsætte, at Nedsættelsen ikke i alt for høj Grad fjerner Ansættelsen fra den virkelige Indtægt.

Med Ansættelsen af den enkelte Dagsbods Størrelse er vi imidlertid ikke naaet til den Tilpasning til den enkeltes Ydeevne, som er et af Systemets Formaal. I ligesaa høj Grad er den anden Faktor i Produktet, Dagsbødernes Antal, af afgørende Betydning. Der maa her mindes om, at det for den dømte er det samlede Bødebeløb og dette alene, som det kommer an paa. Det hjælper intet, at den enkelte Dagsbod sættes i Forhold til Dagsindtægten, dersom Dagsbødernes Antal kan fastsættes uden Grænse opad. Efter den til Grund for Dagsbodsystemet liggende Tanke maa Dagsbodens Størrelse \times Dagsbødernes legale Maksimalantal aldrig overstige den dømtes yderste Ydeevne. Der viser sig paa dette Punkt paafaldende Forskelligheder mellem de 3 foreliggende Udkast. Naar *Torp* har 90, *Thyrén* 200 og *Serlachius* 300 som Maksimum for Dagsbødernes Antal, kan dette ikke forklares som en Følge af forskellige geografiske eller kulturelle Forhold, men maa staa i Forbindelse med et helt forskelligt Beregningsgrundlag for Ansættelsen af den enkelte Dagsbod. Hvis vi tager en almindelig Lønarbejders Forhold til Udgangspunkt, maa *Torp* forudsætte, at han i det højeste vil kunne afse 90 »antagne Dagsindtægter«, men hvis dette er rigtigt for Danmarks Vedkommende, kan det ikke være meget forkert for Sverrig og Finland, og Forskellen maa da bero paa, at *Thyrén* og *Serlachius* regner med en langt betydeligere Nedsættelse af den virkelige Indtægt end *Torp*.

Til Belysning af, hvad Dagsbodsystemet betyder i Forhold til den gældende Retstilstand vil følgende Prøve kunne opstilles:

Efter københavnsk Bødepraksis maa det antages, at en Bøde paa 100 à 150 Kr. i Tiden før Krigen laa ved Grænsen af, hvad en almindelig Lønarbejder uden særlig trykkende

Underholdsbidrag gennem frivillige Afdrag kunde præstere med passende lang Hænstand. Bøder af denne Størrelse vedtoges for alvorlige Voldshandlinger, navnlig mod Politiet, naar der fandtes Grund til at fritage den skyldige for den Fængselsstraf, som han efter Loven egentlig havde forskyldt. Med de nuværende højere Lønninger, men i Betragtning af det højere Prisniveau og de vanskelige Arbejdsforhold med udstrakt Arbejdsløshed, kan Maksimalbeløbet nu maaske sættes til det dobbelte. De nævnte Forseelser maa anses som hørende til de groveste, der overhovedet kan afgøres ved Bøde, og maatte altsaa kvalificeres til det højeste Antal Dagsbøder. Regner man nu en saadan normal Lønarbejders Dagsindtægt til f. Eks. 10 Kr., saa vilde det ikke efter noget af Dagsbods-systemerne kunne gaa an at sætte Dagsbøden til et Beløb, der blot nærmede sig til den virkelige Dagsindtægt. Selv efter Torps System vilde dette nemlig give en højeste Bøde paa 900 Kr., medens den for Tiden er ca. 300 Kr., og den jævne Mand vilde da komme fra Asken i Ilden, idet hans økonomiske Ydeevne allerede ved den 30. Dagsbød vilde være omtrent udtømt, medmindre man vilde tilstaa Afdragsbetaling og Hænstand ud over al Rimelighed. Først ved en Nedsættelse efter Torps System til ca. $\frac{1}{3}$, efter Thyréns til ca. $\frac{1}{6}$ og efter Serlachius' til ca. $\frac{1}{10}$ af den virkelig Dagsindtægt vilde de højeste Bødesatser blive overkommelige for den Lønarbejder, der ikke har særlige økonomiske Ressourcer. Der ligger imidlertid heri en ikke ringe Fare for, at de højere og højeste Satser for Antallet af Dagsbøder vel vil kunne praktiseres overfor de særdeles vel stillede, men ikke overfor de ubemidlede, uagtet de efter Dagsbods-systemets Tanke skulde være lige praktiske overfor alle, idet Forskellen i Velstand alene skulde udtrykkes i den enkelte Dagsbøds Størrelse. — Allerede denne Uklarhed i Fikseringen af Begrebet »Dagsbød« tyder paa organiske Fejl ved Systemet. En nærmere Undersøgelse vil da ogsaa godtgøre, at Systemets Forkæmpere har overset vigtige principielle Hensyn, som er af Betydning for Bøde-

straffens Ansættelse, men er uforenelige med et System, der udelukkende lægger Vægt paa den skyldiges daglige Indkomstforhold, hvorledes disse saa end beregnes. En saadan nærmere Undersøgelse vil tillige godtgøre, at de Hovedbetragtninger, hvorpaa Systemet hviler, ikke uden videre er rigtige.

Straffelovgivningens Formaal er ved Hjælp af Straffetruselen og Straffeksekutionen at skabe Motiver til, at Lovovertrædelser undlades, herunder at begaaede Forbrydelser ikke gentages. Straffen bør være saa stræng, som Lovgiveren under Hensyn til dette Formaal finder forsvarligt, og den af Domstolene idømte Straf maa være afpasset efter dette samme Formaal. Straffen maa i Relation hertil være nyttig; en overflødig stræng eller unyttig mild Straf maa ikke hjemles ved Loven eller idømmes af Domstolene. I første Række gælder det, hvad enten Talen er om Frihedsstraf eller om Bødestraf, at Straffen maa ansættes til en saadan Størrelse, at Borgerne, baade de lovlydige og Forbryderne, forstaar og føler, at det ikke kan »betale sig« at krænke Loven. Det er herpaa, at Straffens præventive Kraft beror, og i denne Henseende kommer særlig to Momenter i Betragtning, nemlig dels den ved Forseelsen opnaede eller tilsigtede Fordel eller personlige Tilfredsstillelse, dels den enten in concreto beregnede eller i Forbrydelsens almindelige Natur begrundede Chance for at undgaa Tiltale. Ved Straffen gælder det om at modvirke disse to Momenter, og det er paa dem i Forbindelse med Størrelsen og Betydningen af det krænkede Retsgode, at Straffens rette Fastsættelse beror. Det første af de fremhævede Momenter gør sig paa en særlig haandgribelig Maade gældende ved mange af de Forseelser, for hvilke Lovgivningen foreskriver Bødestraf, navnlig ved Overtrædelser af den sociale Lovgivning og Erhvervslovgivningen, og det er paa en særlig typisk Maade taget i Betragtning af Lovgivningen, naar denne an-

sætter Bøden til et Multiplum af eller paa anden Maade i Forhold til den ved Forseelsen ulovligt oppebaarne eller tilsigtede Fordel. Men ogsaa om mange Forseelser inden for den »egentlige Straffelov«s Omraade gælder det, at dette Moment lader sig paavise og præventivt maa tages i Betragtning ved Bødeansættelsen.

Det er imidlertid ganske indlysende, at Dagsbodsystemet er uforeneligt med Hensyn som disse, og den praktiske Prøve herpaa er den, at Dagsbodsystemets Maksimum nødvendigvis i mange Tilfælde maa blive for lavt, og det hvad enten man med *Torp* sætter det til 90 eller med *Thyrén* og *Serlachius* til 200 eller 300 Dagsbøder beregnede efter den dømtes Indkomstforhold — dette forstaaet som Indkomstforholdene paa den Tid, da Dommen falder.

Drejer det sig — for blot at nævne Eksempler fra den »egentlige Straffelovs« Omraade — om Fastsættelse af Bødestraf for Offentliggørelse af utugtige Skrifter, for Ærefornærmelser og Privatlivskrænkelser i Aviserne, for Aager, for Benyttelse af urigtige Vægtredskaber eller Smaaforfalskninger af Varer, for Dyrplageri ved Overanstængelse eller Vanrøgt af Husdyr, for uagtsomt Manddrab, saa vil de nærmere Omstændigheder ved Begaaelsen af disse Forbrydelser ofte indeholde betydningsfulde Momenter til Vejledning ved Fastsættelsen af et samlet Bødeløb, Momenter, som vilde kunne tages i Betragtning med en rummelig Strafferamme i sædvanlig Forstand, men som er ganske fremmede for en Ansættelsesmaade, der udelukkende regner med Bødens Fastsættelse til et vist Antal Dagsindtægter.

Riglige Strafudmaalingshensyn maa for Bødestraffens Vedkommende — i højere Grad end ved den med pønitentiær Paavirkning forbundne Fængselsstraf — principielt hvile paa Betragtninger over Forseelsens Beskaffenhed og den skyldiges Forhold paa den Tid, da Forseelsen blev begaaet. Har den skyldige — han være rig eller fattig — indvundet eller besparet 1000 Kr. eller 10,000 Kr. ved Forseelsen, eller maa hans Interesse eller Risiko ved Forseelsens

Begnaelse vurderes til disse Beløb, saa er det en selvsagt Ting, at Straffen for Forseelsen ganske uden Hensyn til hans økonomiske Forhold — og navnlig uden Hensyn til hans økonomiske Forhold paa Dommens Dag — ikke bør kunne afgøres ved Betaling af Bøder til lavere Beløb end de nævnte; den bødefældte bør ikke kunne trække sig ud af Sagen med Gevinst, og det er hermed givet, at de foreslaaede Dagsbodsmaksima i mange Tilfælde vil blive ufyldstgørende, og at man i andre Tilfælde kun vilde kunne fyldestgøre Retshaandhævelsens Krav ved i Strid med Systemets Tanke enten kunstigt at forhøje Antallet af Dagsbøder for en Forseelse, der maaske efter hele sin Natur kun vilde kvalificere til et mindre Antal, eller skønsomt at ansætte den enkelte Dagsbods Størrelse til et højere Beløb, end den dømtes Indkomstforhold vilde retfærdiggøre. Ved Dommen at ansætte Bøden under Omstændigheder som de nævnte til 100 eller 200 Kr. i Forhold til den dømtes nuværende daglige Indtægtsforhold vilde medføre en generel Svækkelse af Straffelovens Autoritet. Endnu alvorligere vilde Svækkelsen blive, hvis der som i Torps Udkast § 48 foreslaaet efter Dommens Afsigelse skulde være Adgang for den dømfældte, hvis Formuesforhold inden Bødens Betaling er blevet forringede, til at opnaa yderligere Nedsættelse af Bøden »i Forhold hertil«, eller hvis man med *v. Liszt* endog vilde skride til at eftergive den uerholdelige Del af Bøden. Er den dømte ude af Stand til at betale den ham i Forhold til Forseelsens Beskaffenhed tilmaalte Bøde, maa han finde sig i Afsoning. Bødestraffen kommer da tilkort. Man vil mulig indvende, at Bødestraf i saa Fald ikke burde være idømt; men det er i denne Sammenhæng uden Betydning, om Frihedsstraffen indtræder som Forvandlingsstraf eller som principal Straf. Adskillige Grunde kan tale for at idømme en Bøde, selv om der ikke er videre stor Sandsynlighed for, at den vil blive betalt, for dog at give den dømte en Chance for at skaffe Pengene og dermed undgaa Frihedsstraffen. Hovedsagen er, at Bøden

ikke udelukkende maa ansættes i Forhold til den dømtes nuværende Indtægtsforhold, og at Dagsbodssystemet er forfejlet, fordi der jævnlig ved Bødens Udmaalning gør sig Hensyn gældende, som principielt er i Strid med Dagsbodsansættelsen, og som maa begrunde Bødens Ansættelse til et højere Beløb end Dagsbodssystemet vilde tillade.

Overhovedet er det urigtigt at fremstille Sagen saaledes, at Bødens Betaling er et Formaal, der *à tout prix* maa søges opnaaet, og at føre denne Betragtning saa vidt, at Bødens Nedsættelse eller Eftergivelse maa foretrækkes for Anvendelse af Frihedsstraf, enten som principal Straf eller som Forvandlingsstraf; og det er misvisende som et afgørende Fortrin ved Dagsbodssystemet at fremhæve dette, at man derved undgaar »ad en Omvej at vende tilbage til de korte Frihedsstraffe«. Det kan selvfølgelig ikke være et »Formaal« for Bødestrafpen at undgaa Frihedsstraffen. Baade Bødestraf og Frihedsstraf er Straffemidler med Forbrydelsens Bekæmpelse som fælles Formaal. Hvert af disse Straffemidler har sine Fortrin og sine Mangler, og de er egnede til at supplere og erstatte hinanden. Det er en vigtig Opgave at ordne og anvende hver af disse Strafarter saa hensigtsmæssigt som muligt, og det er rigtigt, at Formuestraffen bør foretrækkes for Frihedsstraf i saa vidt Omfang som foreneligt med Retshaandhævelsens Tarv; men Forkæmperne for Dagsbodssystemet giver Formuestraffen en Organisation og en Anvendelse, som ikke tilstrækkeligt varetager den straffende Retshaandhævelses præventive Interesser.

Ligesom Dagsbodssystemet efter det udviklede ikke kan forsvares ud fra Ønskeligheden af, at alle Bøder skal kunne betales, saaledes maa det hævdes, at ejheller Sætningen om, at Bøden bør ansættes »lige føleligt for lige Forseelse« er i Stand til at bære Systemet. For det første er det sikkert en Illusion, at den tilstræbte »lige Følelighed«, »Opfergleichheit«, virkelig skulde blot tilnærmelsesvis opnaas gennem Dagsbodsansættelsen. For 2 Personer med samme Indtægts-, Formues- og Forsørgelsesforhold vil naturligvis

Afsavnet af samme Pengebeløb virke paa det nærmeste lige føleligt, men ved Indtægts- og Formuesforholdenes Forskelighed brister Muligheden for at give den lige Følelighed Udtryk, og Ansættelsen efter Dagsbod, Dagsindtægt o. s. v. er i Virkeligheden i denne Henseende vilkaarlige. Den velstillede og navnlig den formuende Mand vil altid have et saadant Forspring for den ubemidlede, at Bødestraffens forskellige Følelighed ikke vil kunne udlignes ved nogen Dagsbodsansættelse. Men dernæst — og dette er Hovedsagen — er det principielt forfejlet, at opstille Straffens »lige Følelighed« i Dagsbodsystemets Forstand som et selvstændigt Formaal for Bødestraffens legislative Anordning, ligesaa forfejlet som det vilde være at opstille Erstatningsansvarets lige Følelighed som et selvstændigt Formaal indenfor Erstatningsretten. Strafudmaalingen maa naturligvis ikke være præget af Vilkaarlighed; den bør saavidt mulig være lige nyttig og indenfor de givne Strafferammer i lige Grad og uden Persons Anseelse afpasset efter Strafinstitutets almindelige præventive Formaal. At Bøden skal ansættes under Hensyn til den skyldiges Formuesomstændigheder er rigtigt, men det er kun rigtigt, fordi det er nødvendigt af almindelige præventive Grunde. Maa det antages, at en Bøde paa 5 Kr. er en gennemsnitlig nødvendig og tilstrækkelig Repression overfor en Forseelse begaaet af en ubemidlet Mand og 20 Kr. gennemsnitlig nødvendig og tilstrækkelig Repression overfor en tilsvarende Forseelse begaaet af en Rigmand, saa er det utilladeligt at ansætte Rigmandens Bøde til en Dagsbod paa 100 Kr. ud fra en Betragtning om, at Afsavnet af 100 Kr. i hans almindelige Økonomi ikke »føles« mere end Afsavnet af 5 Kr. for den anden.

Det maa dernæst fremhæves, at Dagsbodsystemets Forudsætning om de »lige Forseelser« kun i ringe Grad svarer til Virkeligheden. Det er aabenbart Tanken, at der bør uddannes en Praksis, hvorefter man saa at sige skal kunne aflæse Straffens Følelighed og Forseelsens Grovhed gennem Dagsbodernes Størrelse og Antal og kunne kontrol-

lere, at samme Forseelse virkelig bliver ramt med samme (følelige) Straf. Saadanne »lige Forhold« kan nu til en vis Grad paavises ved en Del Forseelsestyper, navnlig Overtrædelser af Politivedtægt, saasom Beruselse paa Gaden, adskillige Korselsforseelser, Forsømmelse af Anmeldelsespligter m. m. Om saadanne Forseelser kan det derhos med størst Ret siges, at den gældende Praksis individualiserer for lidt og er i høj Grad tilbøjelig til at vurdere Forseelsen til faste Pengetakster. Men netop paa saadanne Forhold, hvor Dagsbods-systemet, bortset fra det betydelige Oplysningsarbejde det vilde paalægge Politiet og Domstolene, var bedst paa sin Plads, har man ikke villet bringe Systemet til Anvendelse, skont det skulde synes, at den ulige Følelighed og Faren for, at Bøden bliver ansat for højt i Forhold til den dømtes Betalingssevne, i ikke mindre Grad gør sig gældende her. Den Betragtning ligger nemlig nær, at det for den, der skal betale en Bøde, er lige vanskeligt at skaffe Pengene, hvad enten Bøden er idømt for en Politiforseelse eller for en anden Lovovertrædelse. — De Forseelser, paa hvilke Systemet tænkes anvendt, vil derimod gennemgaaende fremtræde med saa store individuelle Forskelligheder, at de »lige Forhold« helt tilsløres eller bliver ganske hypotetiske. En Voldshandling som en Ørefigen, et Skældsord som »Tyveknaegt« maa bedømmes forskelligt alt efter Situationen og de i den deltagende Personer. *Duo quum faciunt idem, non est idem.* Men naar saaledes indenfor vide Grænser baade Antallet af Dagsbøder og — navnlig efter det Thyrénske System — den enkelte Dagsbods Størrelse maa overlades til Rettens Skøn i hvert enkelt Tilfælde, saa forsvinder Sikkerheden for, at Proportionalitetsprincippet vil blive fulgt, og Billedet af den rene og ligelige Retfærdighed bliver udvisket. Tilbage bliver Usikkerhed og Vilkaarlighed samt et uhaandterligt System, der udstykker Bøden i mindre Beløb i Stedet for at angive den som en samlet Størrelse.

Endelig maa der særlig i denne Forbindelse mindes om den medfødte Mangel ved Bødestraffen, at Bøden kan betå-

les af andre end den Skyldige, en Omstændighed, som baade Lovgivningen og Domstolene maa regne med. Naar Bødestraf finder Anvendelse og maa finde Anvendelse paa den, der ingen Indtægt har, saa maa der regnes med, at Pengene skaffes ved andres Hjælp, og naar Aktieselskabet betaler for Direktøren, Bladets Kasse for Redaktøren, Fagforeningen for sine Medlemmer, Rigmanden for sin forlorne Søn o. s. v., saa er alt dette Omstændigheder, som ikke kan lades ude af Betragtning ved den konkrete Ansættelse, og som i alle Tilfælde griber forstyrrende ind i Dagsbods-systemets Cirkler.

Nu vil man mulig indrømme, at Dagsbods-systemet er behæftet med i hvert Fald en Del af de fremhævede Ufuldkommenheder, men samtidig henviser til, at det bedste er det godes Fjende, og hævde, at Systemets Fortrin ikke maa søges i dets indre Værd, men beror paa den pædagogiske Kraft, hvormed det tvinger Domstolene bort fra en endnu værre Tingenes Tilstand. Medens man iøvrigt i stigende Grad lægger Strafudmålingen i Rettens Haand, betegner Dagsbods-systemet en Bevægelse i modsat Retning, fra Frihed mod Tvang i Udøvelsen af Dommerskønnen, en Tvang, som imidlertid kunde være nødvendig overfor Frihedens Misbrug.

Værdien af disse Betragtninger beror paa Afgørelsen af 2 Spørgsmaal, nemlig 1) hvor daarligt det nugældende Bødesystem fungerer og 2) om der ikke kan anvises simple og fornuftigere Midler end Dagsbods-systemet til Forholdenes Forbedring.

ad 1. Det første Spørgsmaal forgrener sig atter i to, nemlig dels, om der finder Afsoning Sted af for mange Bøder og om den herskende Bødepraksis har Tilbøjelighed til at ansætte Bøderne til Beløb, der overstiger den dømtes Betalingsevne, dels om de Bøder, der ikke i Størrelse overstiger den bødefældtes Betalingsevne, fastsættes uligeligt, navnlig gennemgaaende for højt for den ubemidlede og for

lavt for den velstillede. Det ses let, at disse 2 Forgreninger af Spørgsmaalet er uafhængige af hinanden: Er en Mand i Stand til at præstere en Bøde paa 100 Kr., saa er det med Hensyn til Forvandlingsstraffens Indtræden uden Betydning om en idømt Bøde paa 40 Kr. mulig efter hans Forhold og Forseelsens Beskaffenhed kun burde være ansat til 20 Kr. Med Hensyn til Forvandlingsstraffens Indtræden er det alene Bødens Størrelse sammenholdt med hans absolute Betalingsevne, der kommer i Betragtning.

Nogen afgørende Statistik til Belysning af Spørgsmaalet, om Bøderne efter det nuværende System ansættes for højt i Forhold til den bødefældtes Ydeevne foreligger ikke og lader sig efter Sagens komplicerede Natur ikke tilvejebringe. Saa meget er imidlertid sikkert, at de til Forsvar for Dagsbods-systemets Indførelse fremhævede Mangler ved det bestaaende for Danmarks Vedkommende er uhyre overdrevne, og at navnlig det af *Torp* tegnede Billede — jfr. Mot. S. 75 —, der belyses af en Statistik over vedtagne, idømte og afsonede Bøder i Aarene 1906—10, er alt for mørkt.

Denne Statistik, der udviser det rent faktiske, at der i den nævnte Aarrække for hele Landet er afsonet 17,5 pCt., for København alene 28,5 pCt., af samtlige vedtagne og idømte Bøder, er i Virkeligheden i denne Sammenhæng helt uden Værdi. Forholdet er nemlig efter gældende dansk Retspraksis det, at der under Navn af Bøder finder en stor Mængde Vedtagelser og Domsfældelser Sted, om hvilke det paa Forhaand er givet, at »Bøden« ikke vil blive betalt og heller ikke er ment at skulle betales, men straks vil blive afsonet, saaledes at der i Realiteten ikke her er Tale om en Pengestraf, men om Frihedsstraf. Det drejer sig om Bøder, der dels for Volds- og ubetydelige Sædelighedsforbrydelser, dels for Polituorden, navnlig Drukkenskab paa Gaden, vedtages af hjemløse og helt subsistensløse Personer, Løsgængere, løsagtige Fruentimmer m. fl., der jævnlig i Løbet af samme Aar gentagne Gange bliver hensat til Afsoning

af slige Bøder. Alle disse Bødefsoninger angaar Personer, overfor hvilke Formuestraf i egentlig Forstand er uanvendelig uden Hensyn til, hvorledes Bodesystemet nærmere tænkes ordnet. Der kan nu ikke være Tvivl om, at langt den største Del af de 17 pCt. afsonede Bøder falder ind under disse Kategorier, ja der er endog god Grund til at antage, at Afsoningsprocenten i hvert Fald nu til Dags saa at sige helt opsluges deraf. Udtalelser fra de med Bødeinddrivelser i København beskæftigede Politiebedsmænd gaar enstemmigt ud paa, at Bøderne af Retten bortset fra de fremhævede Grupper ikke ansættes højere end, at de med de nu praktiserede Afdragsbetalinger kan betales af enhver, der blot har den mindste Vilje hertil, og at Bøder kun afsones af Personer, for hvem det er ganske uden Betydning, om en Bøde ansættes til 10 Kr. eller 20 Kr. Dette Indtryk deles i det store og hele af Inspektøren for Vestre Fængsel i København efter hans Skøn over Bødefsonernes personlige Habitus.

Det maa herefter være givet, at det Hovedargument, der fremføres til Forsvar for Dagsbødsystemet, nemlig Trangen til at faa afskaffet de korte Afsoningsstraffe, for Danmarks (Københavns) Vedkommende intet har paa sig.

Medens det saaledes med betydelig Sikkerhed tør fastslaaes, at den herskende Retspraksis ikke ansætter Bøderne for højt i Forhold til de bødefældtes absolute Ydeevne, stiller Sagen sig ikke saa klar med Hensyn til Spørgsmaalet om Bødernes »ligelige« Ansættelse, der atter differentierer sig i Spørgsmaalet om, hvorvidt Bøden ansættes unødvendig højt for den ubemidlede og utilstrækkelig højt for den velstillede. Her mangler naturligvis ethvert statistisk Grundlag, og man er henvist til den almindelige Retsopfattelse, Dommeres og Politimænds Skøn, som allerede af den Grund maa være usikkert, at nærmere Oplysninger om de Bødefældtes Formuesforhold i hvert Fald udenfor Straffelovsbødernes Omraade kun sjældent foreligger.

Indenfor Politiforseelsernes Kreds individualiseres der

sikkert kun i ringe Grad. Bøderne ansættes som Regel lavere for Læredrengen og Husassistenten end for voksne og selvstændigt erhvervende Personer, men for disse sidste individualiseres der kun lidt allerede som Følge af Sagens summariske Behandling og manglende Oplysninger. Da den langt overvejende Del af Gæsterne i den offentlige Politiret er ubemidlede, maa Bødesatserne nærmest anses afpassede efter den ubemidlede Mands Forhold, saaledes at en foreliggende Ulighed snarere maatte betegnes som værende til Gunst for den velstillede end til Ugunst for den ubemidlede. Om Bøderne ansættes for lavt for de velstillede, maatte nærmest bero paa, om der mellem dem, der begaar Politiforseelser, findes forholdsvis mange velstillede, og specielt om der mellem disse findes forholdsvis flere Recidivister end mellem de ubemidlede. Men til at afgøre dette savnes ethvert Holdepunkt.

Med Hensyn til Ansættelse af Bøder indenfor Straffelovens Omraade individualiseres der ganske sikkert ikke lidt, og det er en betydelig Overdrivelse, at Straffelovens § 59 skulde være et dødt Bogstav. Dette er allerede paavist af Goll ved Kriminalistmødet i København 1900.

Værd at mærke er det, at der fra Befolkningen kun sjældent høres Klager over Bødernes uligelige Ansættelse. I Pressen fremkommer af og til Klager over, at en Straf er ansat for højt eller for lavt, men næppe i højere Grad ved Bødestraf end ved anden Straf. Den almindelige Retsopfattelse har for Politiforseelsers Vedkommende ejheller nogen levende Fornemmelse af det forkastelige ved det faste Takstsystem, muligvis fordi Tilhørerne i Retslokalet ligesaa lidt som Dommeren selv kender noget til de Tiltaltes Formuesomstændigheder.

Her staar vi nemlig ved Sagens Kærne. Det skal ikke benægtes, at der ved Bødeansættelserne individualiseres mindre end rimeligt og rigtigt, men Grunden hertil er først og fremmest den, at Anklagemyndigheden ikke forelægger Retten Oplysninger om de Tiltaltes personlige og Formues-

Forhold. Dette er ikke noget isoleret Fænomen ved Udmaalingen af Bødestraf, men en Fejl, som gaar igen ogsaa ved anden Strafudmaaling. Navnlig i tidligere Tid har det været i utilbørlig Grad forsømt at tilvejebringe Oplysninger om den Tiltaltes personlige Forhold, selv naar Talen har været om langvarige Frihedsstraffe, og dette har ogsaa for disse Straffes Vedkommende ført Domstolene ind paa en skablonmæssig Strafansættelse efter faste Takster med ensidig Hensynstagen til Forbrydelsens objektive Grovhed.

ad 2. Naar der da sluttelig skal anvises Midler til Fremme af en ønskelig større Individualisering ved Bødeansættelsen, maa der først nævnes dette, at det bør paalægges Anklagemyndigheden som Pligt i alle Bødesager at forelægge Retten Oplysning om Tiltaltes Formuesforhold; sker dette, er der ingen Grund til at antage, at Retten ikke overensstemmende med Lovens Paabud skulde tage dette Hensyn i Betragtning ved Bødeansættelsen. Og dernæst maa det anbefales at ophæve alle i Lovgivningen foreskrevne Bødemaksima. Et almindeligt Maksimum maatte under alle Omstændigheder sættes til et meget betydeligt Beløb — 20,000 à 30,000 Kr.? —; men naar saa er, kan det i Virkeligheden ligesaa godt helt undværes, thi nogen Garanti for de Tiltalte frembyder et saadant Maksimum ikke. Garantien maa som ved al Strafudmaaling indenfor vide Strafferammer søges i Domstolenes sunde Fornuft og personlige Ansvarsfølelse. Lavere Maksimaltakster vil altid modvirke Individualiseringstendensen. Speciallovgivningen kender allerede Bødesatser paa indtil 100,000 Kr., og adskillige Love har strøget ethvert Maksimum. Naar Lovgivningen f. Eks. tør overlade til Domstolene at paadømme et nok saa ubetydeligt Indbrudstyveri indenfor en Strafferamme mellem 8 Maaneders og 8 Aars Strafarbejde, skulde det synes uden Betænkelighed at give Domstolene frie Hænder ved Bødeudmaalingen gennem Ophævelse af et legalt Maksimum for Strafarten.

Med saadanne Reformers og iøvrigt med Bevarelsen af den gængse Ansættelsesmaade efter Rettens Skøn over For-

brydelsens Grovhed og den skyldiges Formuesomstændigheder vilde man antagelig naa til en rimelig Individualisering uden at komme i Strid med de almene Hensyn ved Straffudmaalingen, som Dagsbodssystemet ikke kan undgaa at til-sidesætte. Man vilde da kunne tiltræde den i det danske Komm. Udk. 1912 § 48 foreslaaede Bødeansættelsesregel, der giver Hensynet til den Tiltaltes Formuesforhold den rette Plads i følgende Affattelse: »Ved Fastsættelse af en Bødes Størrelse bliver der indenfor de Grænser, som Strafskyldens Vurdering tilsteder, at tage Hensyn til, hvorledes den skyldiges Kaar skønnes at være.«